

3. Waar vinden we de Spirit of life? Tina

Lezing gehouden bij het ICUUW congres Tirgu Mures, Roemenië,

Okt. 2012

Het gaat hier over verlangen naar verbondenheid... met iemand, met iets. Het gaat over het verlies van het Christendom en de uitdaging om de kerk te vernieuwen. Het gaat over integratie, transformatie, voorbij alle rationele dualiteit. Bekend is ook voor mij het lied uit de Unitarische traditie:

Spirit of life, come unto me
Sing in my heart all the stirrings of
compassion.

Blow in the wind, rise in the sea; move in the hand,
giving life the shape of justice.

Roots hold me close; wings set me free,

Spirit of life, come to me, come to me.

Uit: Singing the living tradition. UUA songbook. Boston, 1993

We realiseren ons misschien te weinig dat we op de rand van de Westerse cultuur leven. Als we ten minste nog van cultuur kunnen spreken in de hektiek van ons dagelijks leven, via internet deel van een wereldwijde rat race... Misschien moeten we op zoek naar een nieuw paradigma, een ander referentiekader om te reflecteren op alles wat in en om ons heen gebeurt.

Maar dit is nog niet het laatste. Ik maak me vooral zorgen over de volgende generatie. De jonge mensen rond om mij heen, die hun wortels aan het verliezen zijn. Velen van hen hebben geen bedding meer in bepaalde waarde systemen van humaniteit en compassie.

Hoe kijken zij tegen verbondenheid aan?

Ze zijn uit hun evenwicht. Velen zijn niet meer verbonden met de Spirit of life, de grond van het bestaan al dan niet religieus beleefd of filosofisch geduid. Een innerlijk kompas ontbreekt vaak. Wat hebben we verloren en waar verlangen we naar?

Terugkijkend naar onze religieuze traditie in West Europa zijn we hard op weg het instituut “kerk” te verliezen. Is dat erg? Ja en nee. Steeds meer raak ik gefascineerd door de diversiteit van het vroegste Christendom.

De context hiervan was het Romeinse rijk, multireligieus of multiculti zouden wij zeggen. Het was Joods, heidens, Grieks en Egyptisch en vooral ook Gnostisch. De invloeden van deze oude culturen waren aanwezig, naast elkaar maar ook op verschillende manieren verweven met elkaar op een natuurlijke, organische manier¹.

Deze vroegste periode van het christendom werd een nieuw referentiekader voor mij, een spiegel die me bemoedigde bij de analyse van de impasse van onze Westerse cultuur in het algemeen en van de deconstructie van het kerkelijke instituut in het bijzonder. De crisis die zo overduidelijk werd in de Rooms Katholieke kerk, met zijn enorme schandalen van seksueel misbruik door duizenden priesters. En niet alleen daar. De deconstructie van het kerkelijke instituut treedt ook op in de protestantse kerken.

Wat is er aan de hand? Samen met Engeland staan we bovenaan de lijst van zogenaamde ongelovigheid. Ook daar is nog maar 4% kerkgangers. Vanwaar die vergaande secularisatie? En hoe staat de vrijzinnigheid hier in?

Bij het beantwoorden van deze kardinale vragen zie ik twee bewegingen waarmee we de zogenaamde deconstructie van het instituut kerk misschien beter kunnen begrijpen.

De eerste moet worden gezocht in de gevolgen van de Verlichting in de 18de eeuw. De dominantie van de rede zorgde ervoor dat de Calvinisten ook in hun geloofsopvattingen rationeel werden. Tegelijk lag in de Verlichting een grote uitdaging voor de Remonstrantse theologie om wetenschappelijk onderzoek t.a.v. de bijbel nog serieuzer te nemen. De recente vrijzinnige traditie, die van de NPB, begon als een uittocht uit de Hervormde kerk aan het eind van de 19de eeuw. De dominantie van de rede bevestigde de dominantie van mannelijke waarden met mannelijke

---

¹ zie G. P. Luttikhuisen, *De veelvormigheid van het vroegste christendom*, 2005.

Elaine Pagels, De Gnostische Evangelien, vert. 1985

dominantie in sociaal en moreel leven, met mannelijke dominantie in theologie en spiritueel leven even zo goed. Vrouwen moesten zich aanpassen, mentaal en spiritueel totdat de emancipatie in de 19^e eeuw op gang komt. Internationaal gezien liepen de Unitarische vrouwen voorop in Engeland en Amerika. Het verhaal is bekend.

Om serieus te worden genomen internaliseerden vrouwen de belangrijkste mannelijke waarden, zoals de mannelijke mentale autonomie als opvolgers van de mannelijke priesters in de Rooms Katholieke kerk. Predikant of priester: deze aanpassing werkt nog steeds door. Geen vrijheid voor de Spirit of life. Terwijl de Spirit wel aanwezig was bij sociale bewegingen zoals bijvoorbeeld bij het Leger des Heils maar ook bij esoterische genootschappen zoals, de Rozenkruizers, de Theosofen en later de antroposofen. Ik zie dit patroon terug in mijn eigen biografie.

Mijn eerste gemeente was een klein dorp in het noorden van Nederland. Daarnaast was ik docent dansmeditatie. Van binnen was ik een geheel: toegewijd vrijzinnig predikant en tegelijk zo verweven met de dans. Van binnen een geheel- in de buitenwereld opgesplitst. Het was een moeilijke tijd. Gedurende het lange predikantschap in Utrecht onderwees ik naast mijn gewone werk als predikant ook Zen meditatie in combinatie met dans, Binnen de kerk en daarbuiten in vele workshops en cursussen, in binnen en buitenland. Van tijd tot tijd was de dans onderdeel van een liturgische viering. Deze integratie in mijn eigen leven werkte tegelijk als vernieuwend door in de Remonstrantse gemeente, althans gedurende de eerste 10 jaar daarvan. Ik had de tijdsgeest mee, de wind was gedraaid. Na 2000 veranderde er veel. De kerkbezoekers, vooral de jongeren, wilden niet langer deelnemen aan de vaak langzame bewegingen van de meditatieve dans. Men verlangde opnieuw meer naar een traditionele kerkdienst.

Er was een duidelijke terugloop bij de diensten van woord en beweging en andere experimentele vieringen. Het is de vraag hoe lang er voor deze vorm van kerk- zijn, nog toekomst is. Verdere kerkverlating en kerksluiting is niet tegen te houden. De Geertekerk vormt nog steeds een uitzondering hierop. In de gefragmenteerde samenleving groeide een sterke ontwikkeling van self support ook in religieuze zin.

Iedere zoeker stelt in steeds sterkere mate zijn eigen bagage samen. We noemden het- religieus shoppen.

Op zoek naar zingeving , alleen en van tijd tot tijd samen met anderen in een z.g. gelegenheidsgemeenschap. Want het gaat toch om jou zoektocht . Vooral veel vrouwen, die verlangden naar een autonoom en authentiek spiritueel leven verlieten het mannelijk instituut dat nog steeds kerk werd genoemd. Vernieuwing van binnenuit, ook wel feminisering genoemd, is op zijn retour. Terugkijkend, zie ik dat met name de kracht van vrouwen het instituut kerk niet hebben weten te hervormen. Door hun kracht en energie is het instituut juist ondermijnd. De recente ontwikkelingen binnen de RK zijn evenmin minder hoopgevend.

Het lichaam van Christus, zijn persoon, oorsprong van spiritueel leven, in en uit ademend, zich bewegend voorbij mannelijk en vrouwelijk, in solidariteit en heelheid present rijk en arm, in vrijheid en slavernij, pluriform en geïntegreerd zoals in de spirituele context van het vroege Christendom, werd eeuw na eeuw onderdrukt door mannelijke institutionele dominantie. Het instituut lijkt een sjabloon te zijn van de hele westerse cultuur en dus beperkt houdbaar. De kerk is in snel tempo aan het verdwijnen. Is dat erg? Nee want ik zie haar fundering in de mystieke persoon van Christus mee bewegen in een grote golf van transformatie- onderweg naar iets nieuws, iets geheel anders. Naar een nieuw niveau van integratie naar een volgende stap in de ontwikkeling van de globale setting van ons leven hier op aarde.

Ik zie twee bewegingen, twee wegen van verlangen, die tegelijkertijd gaande zijn:

1. Terugveren, hetgeen niet vruchtbaar is: het maakt de kerk opnieuw tot een reactionair instituut. Dit lijkt samen te gaan met de gevaarlijke stroom van populisme die zo naadloos lijkt te passen in het oude kader van de paternalistische kerk. Sterker nog: we zien opnieuw hoe kerk en politiek met de grootste souplesse op elkaar inwerken. In het huidige Roemenië wordt de vrijzinnige / Unitarische kerk opnieuw verdrukt. Bij de Roemeens orthodoxe kerk wordt 80 % van de bevolking gerekend.

Het is de weg van de nostalgie- terug naar vroeger. Vanuit de fragmentatie en de chaos van onze maatschappij terug naar de

ouderwetse verlichte geïstitutionaliseerde kerk. Comfort uitgespeeld tegenover challenge.

2. Een nieuw verlangen naar integratie van een gefragmenteerd leven in nieuwe heelheid. Een verlangen naar integrale spiritualiteit. Een beweging voorwaarts maar dan in de volle vrijheid die juist de vrijzinnigheid vanuit zijn achtergrond en traditie te bieden heeft².

Laten we verder kijken. Ik zie een nieuwe jongere generatie die verlangt naar gemeenschap, naar echte vriendschap, met beide voeten op de grond. Jonge mensen die op zoek zijn naar nieuwe vormen van binding en verantwoordelijkheid. Open voor discussie over de grote zaken van het leven en over wat daarna zou kunnen komen. Een nieuwe generatie die verlangt naar verbondenheid voorbij mannelijkheid en vrouwelijkheid, op zoek naar een geïntegreerd leven. Verbonden aan de Spirit of Life, uit vrije keuze. Alain de Botton geeft een nieuw ontwerp van wat een open gemeenschap kan bieden als platform, als herberg waar het over de essentiële zaken van het leven gaat³.

Als we opnieuw verbonden zijn met de heelheid van het leven, kunnen we het instituut kerk als het ware resetten: Juist vanuit de vrijzinnigheid kunnen we de initiator worden van een beweging van vernieuwd, geïntegreerd spiritueel leven in een eigentijdse vorm van het vroegste Christendom. Maar misschien wel evenzo een hergeboorte van het vroegste Boeddhisme of Islam, divers en veelkleurig naast elkaar, in elkaar verweven, geïntegreerd zoals dat past bij jouw zoeken en vinden. Naar mijn mening hebben we de verantwoordelijkheid om onze eigen vrijzinnige traditie te voorzien van een geïntegreerd en open spiritueel leven. Met beide voeten op de grond, bewust van de belangrijkste waarden van menselijk leven. Liefde in solidariteit en compassie. Resetten kan betekenen nieuw, integraal in dezelfde traditie willen staan. Niet uit nostalgie, niet uit angst de traditie te verliezen maar vanuit een wenkend perspectief van heelheid en verbondenheid. Bewust opnieuw

---

² Denk b.v. aan het werk van Williges Jäger, *Benedictijn en Zen leraar, prachtig in zijn boek- Het leven eindigt nooit uit 2005*

³ *Allain de Botton, Religie voor atheïsten, 2012.*

gekozen voor deze ene gemeenschap met deze ene specifieke traditie, vrijzinnig of niet. What is in the name.